

Hermelijn

Mustela erminea

De hermelijn is 's zomers op de rug en staart kaneel- tot roodbruin en op de onderzijde (ivoor)wit tot eigeel. De grens tussen beide kleuren loopt vrijwel recht en wangvlekken ontbreken, in tegenstelling tot bij de wezel. In de winter worden sommige hermelijnen deels of geheel wit, uitgezonderd de opvallende zwarte staartpluim (KING & POWELL 2007). De soort heeft een krachtiger voorkomen dan de wezel. De gemiddelde kop-romplengte is bij mannetjes 29 cm, bij vrouwtjes 23 cm (EYKMAN 1937). De lengte van de staart is minstens een derde van de kop-romplengte. Mannetjes wegen maximaal 350 g, vrouwtjes 230 g (TWISK ET AL. 2010).

Hermelijnen zijn voornamelijk dagactief (ZIELINSKI 2000). Hun 'home range' bedraagt enkele tot tientallen hectares (REICHSTEIN 1993). Territoria van mannetjes overlappen meestal die van meerdere vrouwtjes. De rans (paartijd) valt van half april tot juni. Bijzonder is dat vrouwtjes reeds als nestjong kunnen worden bevrucht (O'CONNOR ET AL. 2006). Er is een uitgestelde embryonale ontwikkeling tot rond begin maart. In april-mei worden gemiddeld zes jongen geboren (KING 1981, KING & POWELL 2007).

Leefomgeving

Hermelijnen leven vooral in kleinschalige en structuurrijke landschappen met veel natuurlijke elementen en overgangen. Er is een duidelijke binding met vochtig-natte terreinen en oppervlaktewater, zoals uiterwaarden, veen(weide) gebied en beekdalen. In aaneengesloten bos zoals op de Veluwe lijkt de soort vrijwel te ontbreken. Incidenteel treft men hermelijnen aan in groene stads- of dorpsranden en op boerenerven. Rust- en nestplaatsen liggen in holen (zoals konijnenholen) of in dichte vegetatie met een dikke strooisellaag. Soms worden steenuilkasten betrokken.

Voedsel

Het voedsel bestaat uit zoogdieren, in grootte variërend van jonge veldmuis tot konijn, uit vogels en eieren, amfibieën en soms diverse ongewervelden en plantaardig voedsel zoals bessen.

Areaal

Het verspreidingsgebied bestrijkt vrijwel het hele noordelijke halfrond vanaf ongeveer 40°NB, inclusief Noord-Amerika. De zuidgrens komt overeen met de overgang naar (sub) tropische en woestijnachtige gebieden. In delen van de wereld is de hermelijn geïntroduceerd, zoals eind negentiende eeuw in Nieuw-Zeeland voor bestrijding van de ingevoerde en plaagvormende konijnen (KING & POWELL 2007).

Voorkomen in Nederland

Prehistorie

De oudste vondsten dateren uit het Laat-Neolithicum (2850-2451 v.Chr.), zoals die bij Kolhorn en Mienakker in Noord-Holland (KLEIJNE ET AL. 2013, ZEILER 1991).

Historische gegevens tot 1946

Uit de premierregistraties voor gedood schadelijk wild in 1852-1859 blijkt dat de 'grootte wezel' in een groot deel van

◀ Een hermelijn met een konijn als prooi.
Foto: Dick Klees.
A stoat with a rabbit as prey.

het land voorkwam. Voor hermelijn werd overigens landelijk 20 keer minder aan premies uitbetaald dan voor wezel, wat volgens De Rijk (1990) duidt op een geringere verspreiding en dichtheid van de hermelijn.

In 1873 werd al melding gemaakt van hermelijnen op Texel (STARING 1873). Op Terschelling zijn in 1931 naast 102 wezels ook 6-9 hermelijnen uitgezet om een woelrattenplaag te bestrijden (BOODT 1934). Volgens IJsseling & Scheygrond (1943) kwam de hermelijn voor de Tweede Wereldoorlog in veel natuurterreinen in Nederland voor, hoewel veel minder dan de wezel.

Periode 1946-1969

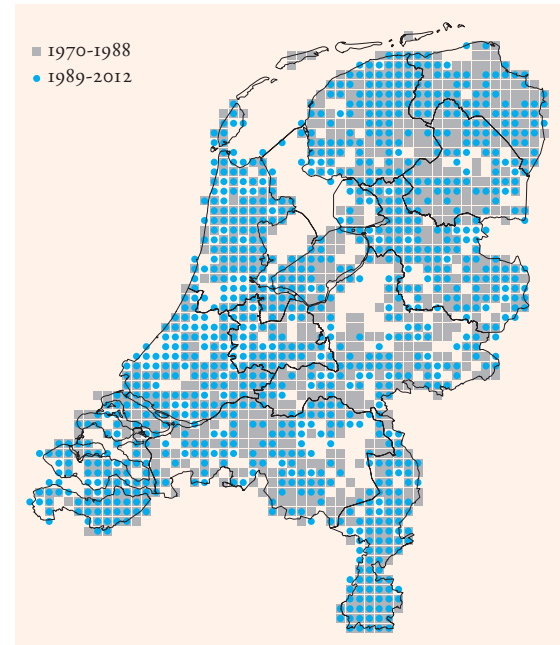
In deze periode kwam de hermelijn vrijwel overal in Nederland voor, behalve op Vlieland, Ameland en Schiermonnikoog (VAN WIJNGAARDEN ET AL. 1971).

Periode 1970-1988

Ook in deze periode werden hermelijnen door vrijwel het hele land gemeld. In 1975-1984 verdween hij echter uit de duinen ten noorden van het Noordzeekanaal, waarschijnlijk als gevolg van de komst van de vos en de gelijktijdige afname van konijnen door myxomatose (MULDER 1990). In de jaren 1980 verdween de hermelijn van Terschelling. Op Schiermonnikoog werd in zowel 1982 als 1983 een hermelijn gedood; daarna zijn daar geen hermelijnen meer waargenomen (LANGEVELD 1987).

Periode 1989-2012

Door de sluiting van de jacht op kleine marterachtigen in 1994 zijn geen vangst- of afschotgegevens meer beschikbaar. De huidige verspreidingsgegevens van hermelijnen zijn thans geheel gebaseerd op toevallige waarnemingen. Sinds de digitale fotografie worden aanzienlijk meer waarnemingen vastgelegd, die daarmee ook verifieerbaar zijn. Niettemin zijn er ten opzichte van voorgaande periode gaten gevallen in het verspreidingsbeeld: in veel atlasblokken waar in de vorige periode hermelijnen zijn gemeld ontbre-

ken ze nu. Relatief veel meldingen komen uit waterrijke gebieden, waaronder de Weerribben-Wieden, de laagveenweiden van Friesland en West-Nederland, en daarnaast uit delen van Zeeland, Drenthe en Limburg.

Veranderingen en oorzaken

Door de verborgen leefwijze en complexe populatie-ecologie is het lastig om soortgericht te inventariseren, laat staan de aantallen betrouwbaar te schatten. Consequent noteren van aangebrachte prooidieren op buizerdnesten in Planken Wambuis op de Zuidwest-Veluwe en van veldwaarnemingen op Berkenheuvel in West-Drenthe in 1974-2003 duiden op respectievelijk verdwijnen en achteruitgang (BIJLSMA 2004). De zoogdieratlassen voor Zeeland (DE KRAKER 2010B), Limburg (MORELISSSEN 2010) en Overijssel (VAN DER WEELE 2011) tonen een ijelere verspreiding ten opzichte van

►
Biotoop van de hermelijn.
Foto: Mark Zekhuis.
Habitat of stoat.

voorgaande perioden. Het is aannemelijk dat de combinatie van ingrijpende landschappelijke veranderingen en afname van woelmuizenplagen zorgen voor een algehele afname. Mogelijk bijkomende factoren zijn verdroging en klimaatverandering, gezien de binding aan waterrijke en koele streken. Ook de voortdurende lage konijnenstand in delen van het land speelt mogelijk parten. Lokaal kan een populatie tijdelijk toenemen bij hogere woelmuisstanden, zoals in 2014 is gebleken (www.waarneming.nl).

Bedreigingen en bescherming

De bedreigingen komen waarschijnlijk overeen met die voor de wezel. Een mogelijke actuele bedreiging vormt het gebruik van zogenaamde tweedegeneratie-anti-bloedstollende rodenticiden (SGAR's) tegen ratten en muizen, die via doorvergiftiging ook dodelijk zijn voor roofdieren (BARNETT ET AL. 2007, ERICKSON & URBAN 2004, SHORE ET AL. 2003). Recent onderzoek in Denemarken toonde levensbedreigende niveaus van deze stoffen aan in zowel wezels als hermelijnen (ELMEROS ET AL. 2011).

De hermelijn valt onder de algemene bescherming van de Flora- en faunawet, maar is inmiddels als 'gevoelig' op de Nederlandse Rode Lijst geplaatst (ZOOGDIERVERENIGING VZZ 2007). Doelgerichte beschermingsmaatregelen worden momenteel niet genomen.

Erwin van Maanen & Jeroen Mos

SUMMARY

Stoat *Mustela erminea*

The stoat occurs in most of the Netherlands, with the exception of some of the Wadden Sea islands. It prefers

small-scale, structure-rich landscapes and is most often seen in humid and water-rich areas such as river forelands, peat meadow areas and river valleys surrounded by rolling hills. Stoats avoid large forest areas such as the Veluwe. The most recent period covered by this atlas shows a decline in stoat population numbers. Major causes are changes in the landscape and less frequently occurring 'vole plagues'.

Hermelijn.
Foto: Rob Strijker.
Stoat.